

Юлія ЗАВГОРОДНЯ

доцент кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна,
кандидат юридичних наук, доцент

**ПРАВА ДИТИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Розпочата Росією у 2014 році війна негативно вплинула на стан забезпечення прав дітей. Значна кількість сімей змушена була залишити свої домівки (Луганська і Донецька області, Автономна Республіка Крим) та стати внутрішньо переміщеними особами, біженцями, що не могло не позначитись на правах дітей.

Водночас, повномасштабні воєнні дії розпочаті у лютому 2022 поставили в небезпеку життя дітей на всій території України. Систематичні бомбардування цивільних об'єктів Росією щодня впливають на психоемоційний стан як дорослого населення, так і дітей, ставлячи під загрозу їх життя загалом. Вкажемо, що за даними Офісу Генерального прокурора України станом на середину листопада від воєнних дій загинуло 430 дітей та поранено – 830 [1].

Безумовно, що ці цифри не відображають повною мірою стан забезпечення прав дитини. Так, вони не вказують на кількість дітей, що були вивезені за межі України далеко за межі звичного їм середовища і змушені адаптуватися до нових умов, за обставин мовного бар'єру з однолітками та іншими дорослими, спричиняючи низку комплексів. До цього слід додати розлучення сімей (маємо на увазі можливість виїзду за кордон тільки з матір'ю), що знову таки не сприяє повноцінному розвитку дитини.

«За час війни у нашій державі кожна без винятку українська дитина у будь-якому разі зазнала порушень своїх законодавчо закріплених прав. Навіть якщо у дитини відсутні тілесні ушкодження, дитина не зазнала експлуатації, що завдають шкоди будь-якому аспекту добробуту дитини, сексуального насилля, катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання, має місце порушення її основних прав» [2].

Не можна не згадати і відсутність можливості української влади (через систематичні обстріли Росією цивільних об'єктів, у тому числі й об'єктів критичної інфраструктури) забезпечити звичний освітній процес у закладах середньої освіти.

Поза увагою не можна залишити і постійні загрози використання

ядерної зброї, що спричинить шкоду не тільки дітям і не тільки в Україні, але буде мати значну територіальну зону ураження.

«18 березня з-під завалів Чернігівського гуртожитку рятувальники витягли тіла семирічних двійнят. Також попри всі заборони російські військові вдаються до катувань цивільного населення, зокрема дітей. Наприклад, в Ізюмському районі на Слобожанщині виявлено закатовані та спалені тіла трьох осіб, одне з яких належить дитині»[3, с. 101] – відзначають Я. Швець й І. Соколова.

Вкажемо, що у цілому національна система права містить доволі розвинуте законодавство, яким регулюються суспільні відносини щодо забезпечення прав дитини в умовах війни, що певною мірою пояснюється прийняттям змін до законодавства після 2014 року. Так, згадаємо Конституцію України, Сімейний кодекс України, Закон України «Про охорону дитинства» та ін.

Зокрема, у останньому міститься визначення дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів – це «дитина, яка внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту отримала поранення, контузію, каліцтво, зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, залучалася до участі у військових формуваннях або незаконно утримувалася, у тому числі в полоні» [4].

Згадаємо також низку міжнародно-правових договорів, які безпосередньо стосуються міжнародного гуманітарного права:

- Женевську конвенцію про захист цивільного населення;
- IV Гаазьку конвенцію про закони і звичаї війни на суходолі.

Однак, основною проблемою є виконання Росією вимог міжнародного гуманітарного права. Саме через порушення правил і звичаїв війни Російською Федерацією (як і норм інших галузей міжнародного права) створюється загроза як правам дітей, так і правам цивільного населення загалом.

Відтак, на нашу думку, основні зусилля національної влади (у контексті забезпечення прав дитини) мають бути спрямовані на «внесення до порядку денного» міжнародних організацій, міжнародного співтовариства проблеми порушення прав дитини Російською Федерацією, необхідності задіяння різноманітних міжнародних механізмів забезпечення прав дитини.

Додамо, що 14 листопада 2022 року Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй більшістю голосів (94 – «за», 13 – «проти», 74 – «утримались») ухвалила резолюцію «Забезпечення засобів правового захисту та репарацій у зв'язку з агресією проти України», яка передбачає створення механізму компенсацій Україні Росією завданих через війну збитків. Цей механізм, на нашу думку, має ураховувати і відшкодування шкоди, завданої порушенням прав дитини.

1. Офіс Генерального прокурора. URL <https://www.gp.gov.ua/>.
2. Дробязко К. Як захистити права дитини в умовах воєнного стану. URL <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/yak-zahistiti-prava-ditini-v-umovah-voennogo-stanu.html>.
3. Швець Я.І., Соколова І.О. Порушення прав дітей під час війни Російською Федерацією. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. Вип. 71. С. 99-103.
4. Про охорону дитинства. Закон України від 26 квітня 2001 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30. Ст.142.

Роман КАРПЕНКО

доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна,
кандидат юридичних наук

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ВІЙСЬКОВО-ЦИВІЛЬНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ В УКРАЇНІ**

Проблематика захисту населення під час збройного конфлікту на території України є досить актуальною, проте аналізу та дослідженню саме питанню військово-цивільної адміністрації все ж таки присвячена незначна кількість наукових праць, оскільки це поняття вирізняється своєю новизною та появою в правовому полі відносно нещодавно. Водночас значну роль у вивченні вказаного державного інституту відіграли праці таких науковців як Т. Журавля, Е.Тітко, Д. Хайрулліна, О. Шутова [1] та ін.

Початок антитерористичної операції на сході України в 2014 році та повномасштабне вторгнення Російської Федерації в 2022 році викликало необхідність у військовій організації управління для забезпечення безпеки та нормалізації життєдіяльності населення на території областей, районів, громад, міст, селищ та сіл, що опинились в зоні проведення бойових дій та відсічі збройної агресії ворога. Налагодження 75 системи державного управління та місцевого самоврядування в умовах військових дій є вкрай важливим, оскільки мова йде про зниження впливу негативних чинників та наслідків проведення військових операцій у зоні ведення збройного конфлікту.

Для забезпечення безпеки, правопорядку та нормалізації життя в районі проведення бойових дій, військово-цивільна адміністрація наділена певною сукупністю повноважень, що допомагають виконати поставлені перед нею